

18/10/60

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΑ ΝΕΟΚΛΕΟΥΣ

Εισηγήσεις για τή διδασκαλία τής 'Ιστορίας

*

'Η 'Ιστορία - μαζί μέ τή Φιλοσοφία, τή Λογοτεχνία και τήν Ψυχολογία - είναι τό πιό μορφωτικό μάθημα σχετικά μέ τόν άνθρωπο, τίς ένέργειές του και τ' αποτελέσματά των.

'Η μορφωτική δύναμη του μαθήματος τής 'Ιστορίας μπορεί νά φανή από τόν σκοπό της σάν έπιστήμης: 'Ο χρόνος κυλάει και στή ζωή ατόμων και λαών σημειώνεται μια διαρκής αλλαγή. Τήν αλλαγή αυτή πρέπει νά τήν γνωρίσουν οι μαθητές και νά δύνανται νά τήν κατανοούν στή συνεχή πορεία κι' εξέλιξή της. Πρέπει ο μαθητής, κάθε μαθητής, νά καταλάβη ότι τό παρόν είναι συνέχεια του παρελθόντος και νά μάθη ποιοί παράγοντες και πώς και πόσο συνετέλεσαν στο νά δημιουργηθῆ τό παρόν, ο σύγχρονος πολιτισμός. Έπειτα, τό μέλλον είναι ή συνέχεια του παρόντος και επομένως μέ τά διδάγματα τής 'Ιστορίας πρέπει ο σημερινός άνθρωπος νά εργασθῆ και νά θέση σε κίνηση εκείνους τους παράγοντες, που θά προκαθορίσουν τήν αλλαγή και θά προετοιμάσουν ένα καλύτερο μέλλον. 'Ο άνθρωπος πρέπει νά γίνη κύριος τής τύχης του. Δέν αρκεί έδω μονάχα ή γνώση κι' ή κατανόηση τής πορείας που θά γίνη. Τά διδάγματα τής 'Ιστορίας είναι και πρέπει νά είναι δυναμικά. Μέ τή συστηματική γνώση τής αλληλουχίας των ανθρωπίνων πράξεων κατά τους νόμους του αίτιου και του αιτιατού, ή 'Ιστορία γίνεται έτσι ή κιβωτός τής σωτηρίας ενός λαού. Αυτή είναι ή αξία μιας ένδοξης ιστορικής παράδοσης. Αυτός ο σκοπός τής 'Ιστορίας. 'Ο Εύριπίδης είχε δίκαιο όταν έλεγε τό περίφημο "όλβιος όστις τής 'Ιστορίας έσχε μάθησιν", που σημαίνει: ευτυχισμένος εκείνος που μπορεί νά ωφεληθῆ από τά διδάγματα τής 'Ιστορίας και νά κάνη τή ζωή του καλύτερη.

Γενικά για νά άσκήση ο δάσκαλος τό ύψιστον έργο τής άγωγής χρειάζεται τέσσερεις βασικές άρχές:

- α) Ν' αγαπᾶ τό παιδί και νά κάνη και τό παιδί νά τό πιστεύη αυτό.
- β) Νά γνωρίζη καλά, έπιστημονικά, τί είναι παιδί· πώς αισθάνεται, νοεί, δρᾶ και αντίδρᾶ.
- γ) Νά κατέχη καλά, χορταστικά, φαρδιά και πλατιά τό θέμα που θά διδάξη (τή φιλολογία του μαθήματος).
- δ) Νά ναι εργατικός και πάντα πρόθυμος νά βοηθῆ τό παιδί. Μέ άλλα λόγια: νά κερδίση τήν εμπιστοσύνη του παιδιού και νά ναι πρότυπο για μίμηση.

Ειδικώτερα όμως - εκτός από τις πιο πάνω βασικές αρχές - για να ωφεληθῆ τό παιδί από τό μάθημα τῆς 'Ιστορίας

- α) πρέπει ὁ δάσκαλος μέ κατάλληλο τρόπο καί μέσα νά κινήσῃ τό ἐνδιαφέρο, ν' ἀνάψῃ στό παιδί τή φλόγα τῆς ιστορικῆς μάθησης. "Ἄν ἡ ἀπορία εἶναι ἡ "μήτηρ ἐπιστήμης", πρέπει μέ κάθε τρόπο τό παιδί, πού ἔχει τόσα καί τόσα νά μάθῃ, ν' ἀσκηθῆ νά ἐρευνᾷ καί νά ρωτᾷ· ν' ἀναπτύξῃ πρωτοβουλία. Ὁ δάσκαλος εἶν' ἐλεύθερος στή μέθοδο πού θά ἐφαρμόσῃ, ἀρκεῖ νά εἶναι ἀποτελεσματική, ἀποδοτική. Αὐτό ζητοῦν κι' οἱ ἐπιθεωρητές. "Ἄν ὅμως ἕνας ἀντιληφθῆ πώς ἡ μέθοδος του δέν εἶναι καί τόσον ἀποδοτική, πρέπει νά δείξῃ προθυμία νά συζητήσῃ μέ τούς συναδέλφους του τοῦ ἴδιου κλάδου, μέ τό διευθυντή του ἢ τόν ἐπιθεωρητή του ἄλλους τρόπους ἐπιτυχίας τοῦ σκοποῦ. Τότε χωρίς ἀμφιβολία θά συμφωνήσῃ μαζί τους ὅτι
- β) σέ κάθε μάθημα χρειάζεται για τό καλό χώνεμα τοῦ ὕλικου σειρά ἐρωτήσεων προφορικῶν ἢ καί γραπτῶν. Ἀπαραίτητα λοιπόν ὁ μαθητής πρέπει νά τηρῆ τετράδιο, στό ὁποῖο ἐκτός τῶν ἐρωτήσεων καί κάποτε τῶν γραπτῶν ἀπαντήσεων θά σημειώνῃ, ὅταν κληθῆ, σύντομη περίληψη τοῦ μαθήματος καί παρατηρήσεις καί κρίσεις ἐπάνω σ' αὐτό.
- γ) Στό τετράδιο αὐτό θά χαράξῃ ὁ μαθητής τή γραμμή τοῦ χρόνου, για τήν ἐπιστημονική διαίρεση τῶν 'Ιστορικῶν Περιόδων καί θ' ἀπομνημονεύσῃ ἔτσι μέ δική του ἐργασία τίς πιο σημαντικές χρονολογίες-σταθμούς στήν ιστορική πορεία. Γραμμή τοῦ χρόνου θά γίνῃ πρῶτα μιᾶ γενική για ὅλες τίς ἐποχές (προϊστορίας καί ιστορίας) καί ἄλλες εἰδικώτερες για τίς περιόδους πού διδάσκονται σέ κάθε τάξη χωριστά. Βλέπε παράδειγμα στή σελίδα 3.
- δ) Ἡ γραμμή τοῦ χρόνου γίνεται διαφωτιστικώτερη, ἂν μετατραπῆ σέ χάρτη τοῦ χρόνου, πού σέ κάθε ιστορική περίοδο προστίθενται ἄνωθεν καί κάτωθεν τῆς ταινίας (γραμμῆς) μνημεῖα, εἰκόνες προσώπων ἢ πραγμάτων χαρακτηριστικῶν τῆς περιόδου. (βλέπε ὑπόδειγμα τέτοιο στήν Βιβλιοθήκη Λυκείου). Τέτοιους χάρτες χρόνου πρέπει νά προτρέπωνται τά παιδιά, ὅσα μποροῦν τουλάχιστο νά κατασκευάζουν στά τετράδιά των τμηματικά. Ἐνας γενικός τέτοιος χάρτης μιᾶς 'Ιστορικῆς μακρᾶς περιόδου τῆς τάξης πρέπει νά ὑπάρχῃ σέ κάθε τάξη.
- ε) Πρέπει ἀκόμα νά κατασκευάζωνται ἀπό τούς μαθητές 'Ιστορικοί Χάρτες καί στά τετράδια μικροί ἀλλά καί ἀπό παιδιά μέ τάλαντο σέ κόλλες μεγάλες πού νά δένωνται καί ν' ἀναρτῶνται στήν τάξη μέσα. Τό παιδί θά συνδυάζῃ ἔτσι καί τήν Γεωγραφία μέ τήν 'Ιστορία, πού ναι ἀχώριστες. π.χ. Ἐνας

Ἱστορικός χάρτης πού νά δείχνη τήν πορεία τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου καί τό κράτος του ἤ τήν πορεία τοῦ Ἀννίβα ἤ τό Βυζαντινό κράτος στήν Ἐποχή τῶν Σταυροφοριῶν κλπ κλπ. Εὐτυχῶς υπάρχουν ἔτοιμοι τέτοιοι, πού εἶναι δυνατό νά προμηθευθοῦμε ἓνα ἤ δυό ἀντίτυπα. Νησιωτικά κράτη (Ἀθήναι), Παραποτάμια (Αἴγυπτος), Ὀρεινά (ἀρχαῖες ἑλληνικές πολιτείες) Ἀποικιακά (Ἀγγλία) κλπ.

- ς) Πρέπει ἀκόμα γραφικές παραστάσεις νά ἐπινοοῦμε καί ν' ἀσκήσουμε τούς μαθητές νά ἐπινοοῦν, γιατί αὐτές συντελοῦν στήν καλύτερη ἀφομοίωση τῶν ἀδρῶν γραμμῶν τοῦ Ἱστορικοῦ θέματος. λ.χ. Γιά τήν ἄνοδο, τήν ἀκμή καί τήν πτώση τοῦ Ναπολέοντος δύναται νά γίνη τό ἑξῆς: (βλέπε σελίδα 5).

καί γιά τὸ κράτος τῶν Ἀθηνῶν

- ζ) Ἐκ μέρους τοῦ δασκάλου ἡ ἱστορική διήγηση καί περιγραφή ὅσο ἐλκυστική κι' ἂν εἶναι καί σέ γλῶσσα ἀπλή καί εὐληπτή θά εἶναι ἀνεπαρκῆς νά δημιουργήσῃ ζωηρές καί μόνιμες ἐντυπώσεις ἂν δέν αἰσθητοποιοῦνται τά πράγματα (ἀντικείμενα) καί τά γεγονότα μέ συλλογές ἀπό μαθητές παντός εἴδους ἱστορικοῦ ὕλικου, π.χ. σειρές εἰκόνων (λευκωμάτων) μνημείων, ναῶν, ἀνακτόρων, τάφων, οἰκιῶν, ἀγγείων, ὄπλων, στολῶν, νομισμάτων, γραμματοσήμων, πλοίων, μηχανῶν, *ἱστορικῶν πρῶτων* ἐπιγραφῶν, χειρογράφων, εἰδῶν ἀσχολίας κλπ κλπ, λ.χ. συλλογή καρτῶν Αἰγυπτιακῶν μνημείων, πυραμίδων, ναῶν, ἀγαλμάτων, εἰδῶν γραφῆς κλπ. Ἔτσι ἡ παρουσίαση τοῦ ἱστορικοῦ μαθήματος δέν θά μεταβληθῇ εἰς μονότονο κήρυγμα οὔτε καί πρέπει νά γίνεται μόνο καί ὄλο κριτική ἐπί τοῦ ἱστορικοῦ ὕλικου, ἀλλά θά αἰσθητοποιηθῇ. θά γίνη πιό πλούσια καί πιό ἐκδηλη ἡ ἱστορική ἀλήθεια καί ἡ ὀρθή ἀντίληψη τῶν πραγμάτων δέν θά θολώνεται ἢ θά στρεβλώνεται ἀπό τήν παιδική φαντασία (Ἱστορική ἀκρίβεια). Γιά τούς ἴδιους σκοπούς ἐπιβάλλονται ὀργανωμένες ἐπισκέψεις σέ μουσεῖα, μνημεῖα ἱστορικά στίς πόλεις, σέ ἱστορικούς καί ἀρχαιολογικούς τόπους καί σέ πινακοθῆκες, σύμφωνα μέ τίς ἀνάγκες τῆς Ἱστορικῆς περιόδου τήν ὁποῖαν διδάσκονται οἱ μαθητές.

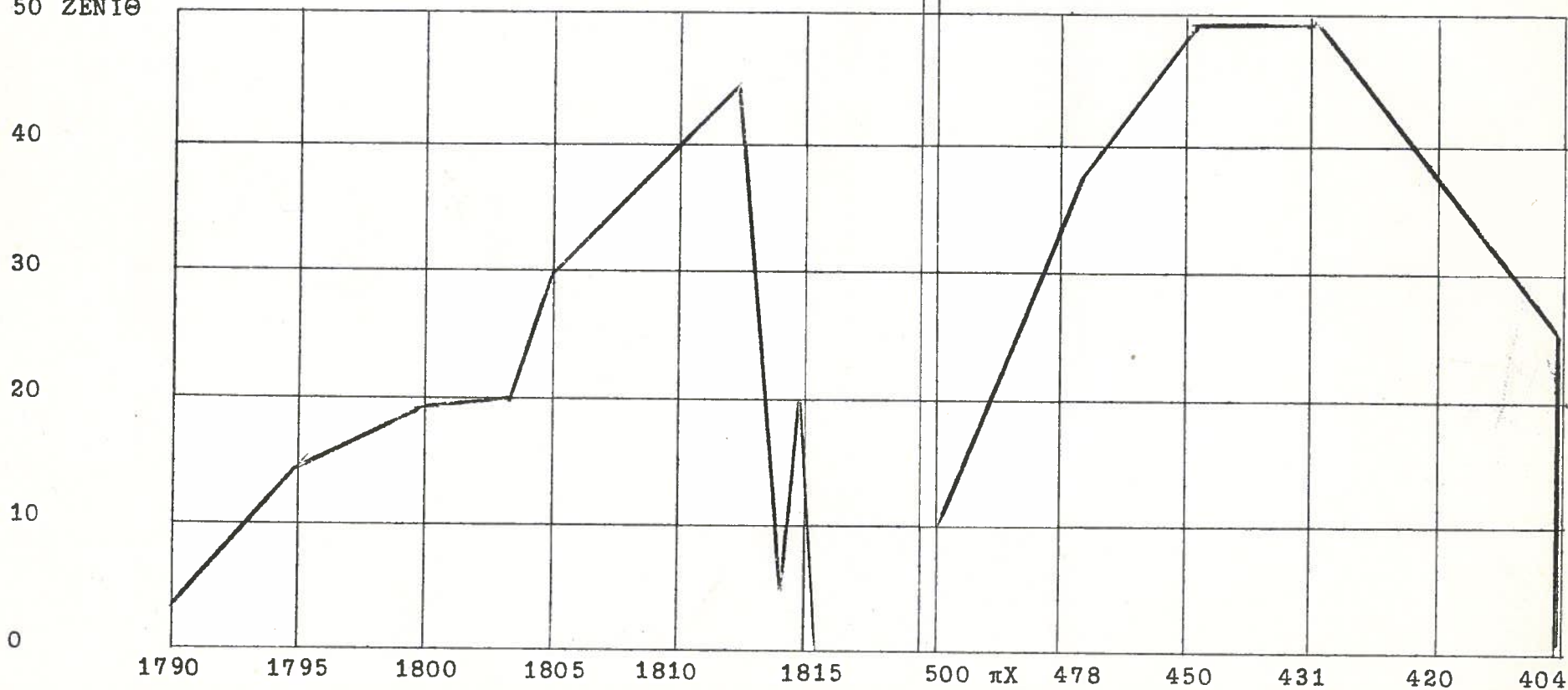
- η) Κοντά σ' αὐτά ἀκόμα πρέπει νά προστεθῇ ἡ μελέτη ἢ ἀπό τόν καθηγητή μέσα στήν παράδοση (μικρές τάξεις) ἢ ἀπό τόν ἴδιο τό μαθητή στό σπίτι ἐκλεκτῶν ἀποσπασμάτων ἀπό σχετικά λογοτεχνικά ἔργα, ποιήματα, μονογραφίες, βιογραφίες, μυθιστορήματα κλπ. Εἶναι καλά ν' ἄχουμε ὑπ' ὄψη μας ὅτι:

ἡ Ἱστορία δέν εἶναι μόνο ἐξήγηση πολεμικῶν γεγονότων καί βιογραφία βασιλιάδων καί στρατηγῶν, ἀλλά κυρίως κατανόηση τῆς καθολικῆς εἰκόνας μιᾶς ἀνθρώπινης κοινωνίας σέ μιᾶ ἐποχῇ καί στίς κατοπινές μέχρι σήμερα καί, εἰ δυνατό, σ' ὅλες τῆς ἐκδηλώσεις (τέχνες, γράμματα, ἐμπόριο, δημόσιος καί ἰδιωτ. βίος).

ΑΝΟΔΟΣ, ΑΚΜΗ ΚΑΙ ΠΤΩΣΗ
ΤΟΥ Μ. ΝΑΠΟΛΕΟΝΤΟΣ

ΑΝΟΔΟΣ, ΑΚΜΗ ΚΑΙ ΠΤΩΣΗ
ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΤΩΝ
ΑΘΗΝΑΙΩΝ
500 - 404 π.Χ.

50 ΖΕΝΙΘ

Πρέπει γι' αυτό νά γίνεται συχνά προβολή ειδικῶν διδακτικῶν ταινιῶν ἢ προβολή εἰκόνων μέ κοινό προβολέα ἢ καί μέ ἐπιδιασκοπή ἀπό βιβλία· ἀκροαμάτων στό ραδιόφωνο, θεαμάτων στήν συσκευή τηλεόρασης. Ἐπίσης νά παρακολουθοῦν οἱ μαθηταί στόν κινηματογράφο ἱστορικά ἔργα καί σχετικές διαλέξεις.

θ) Ἡ Ἱστορία ἀκόμη μιᾶς περιόδου πρέπει νά συσχετίζεται μέ ἄλλες περιόδους καί ἡ Ἱστορία μιᾶς χώρας μέ τήν Ἱστορία ἄλλης (Ἑλλάς λ.χ. καί Κύπρος) ἀφ' ἑνός γιά νά φαίνονται οἱ ὁμοιότητες καί διαφορές ἀπό ἐποχή σέ ἐποχή δηλ. γιά νά κατανοῆται ἡ ἱστορική ἐξέλιξη καί ἀφ' ἑτέρου γιά νά ἐξαίρεται ὁ ἐθνικός ἢ πολιτιστικός χαρακτήρας κάθε λαοῦ. Μακριά ἀπό τόν σχολαστικό τρόπο τῶν ξερῶν χρονολογιῶν, τόπων καί προσώπων πού σατιρίζει ὁ Ἐθνικός μας ποιητής μέ τό θαυμάσιο ἐπίγραμμα του: "Μιά φορά ἐδῶ ἦταν ἕνας ἄνθρωπος κι' ἐκεῖ ἦταν ἕνας τόπος".

ι) Εὐκόλα καταλαβαίνουμε πῶς εἶναι πολύ σκόπιμο γιά τήν ἐξυπηρέτηση τοῦ μαθήματος νά ἰδρυθῆ καί νά λειτουργῆ εἰδικό Τμήμα Ἱστορικό τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Σχολείου, πού νά πλουτίζεται ἀπό βοηθητικά ἱστορικά βιβλία πάσης φύσεως καί ἀπό σοβαρά ἐπιστημονικά ἄρθρα περιοδικῶν ἢ ἐφημερίδων ἀναφερομένων σέ ἱστορικά θέματα.

ια) Πρέπει ἀκόμη οἱ μαθητές νά διδαχθοῦν πῶς νά σπουδάζουν τήν Ἱστορία μόνοι τους στό σχολεῖο καί στό σπίτι καί μάλιστα νά συνθέτουν μέ καθοδήγηση τοῦ δασκάλου Ἱστορικές πραγματεῖες ἐπί γεγονότων, πραγμάτων καί προσώπων. "Ὅσοι τυχόν ἐπιδείξουν ἐξαιρετικό ζήλο πρέπει νά ὀργανωθοῦν σέ Ὀμάδα (ὄμιλον) Ἱστορίας, πού νά συνέρχεται σέ κανονικά διαστήματα ἢ γιά νά συνεργάζονται τά μέλη γιά τήν καλύτερη σπουδή τοῦ διδαχθέντος ἢ διδακτέου ὕλικου ἢ γιά νά μελετήσουν ἕνα ὁποιοδήποτε ἱστορικό θέμα. Τέτοια θέματα δύναται στήν ἀρχή νά τοῦς ἀναθέτῃ ὁ καθηγητής, ἀλλά, σάν συνηθίσουν, μποροῦν καί μόνοι οἱ μαθητές νά διαλέξουν. Παιδιά τοῦ Ὀμίλου μποροῦν σχετικά μέ τοῦτο νά παρακολουθοῦν καί σ' ἐφημερίδες ἱστορικές βιογραφίες ἢ ἱστορικά μυθιστορήματα καί μάλιστα νά τἀποκόπτουν καί νά τἀμετατρέπουν σέ βιβλίο ἱστορικό (Ἀποκόμματα ἐφημερίδων). Στίς ἀνώτερες τάξεις δύναται κάθε μαθητής νά παρακολουθῆ σέ μιᾶ ἢ περισσότερες ἐφημερίδες ὁποιοδήποτε συμβαίνει σέ μιᾶ χώρα, πάντα τήν ἴδια, γιά νά παρακολουθῆ στή χώρα αὐτή τή σύγχρονη πορεία τῆς ζωῆς, τῆ σύγχρονη ἱστορία τῆς, καί νά κάνῃ σύντομη ἀνακοίνωση στήν τάξη.

ιβ) Τέλος, γιά τήν πληρέστερη ἀφομοίωση τοῦ ἱστορικοῦ θέματος χρειάζεται κανονική ἐπανάληψη (ἀνακεφαλαίωση) τῶν ἀδρῶν

σημείων και ταχέια με ιδιαίτερη προσοχή στην αιτιολογική των σύνδεση (κριτική έπεξεργασία) τών γεγονότων.

Μέ όλα τά παραπάνω προσδοκᾶται οί μαθηταί ν' ἀποκτήσουν καλή γνώση τοῦ τί, ποιός, πότε, ποῦ καί, τό πιο σπουδαῖο, τοῦ πῶς καί τοῦ γιατί, πού σύντομα δείχνουν τήν ολοκλήρωση τοῦ σκοποῦ τῆς διδασκαλίας τῆς 'Ιστορίας. Πρίν ὅμως κι' ἀπ' αὐτή τή γνώση πιο μεγάλη σημασία ἔχει μέσα στά παιδιά ν' ἀνάψη ἡ φλόγα τῆς ἀπορίας καί νά ἐμποτισθοῦν μέ τό μορφωτικό πνεῦμα τῆς 'Ιστορικῆς μάθησης.

Νικόλαος Ξιούτας
Γυμνασιάρχης

Ἐν Λευκωσίᾳ τῇ 18ῃ Ὀκτωβρίου 1960.